

Els consellers de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca, Francesc Miralles, del Consell de Menorca, Miquel Àngel Maria, del Consell d'Eivissa, David Ribas, i la consellera de Cultura i Patrimoni del Consell de Formentera, Susana Labrador, han signat aquest migdia un conveni marc per a la col·laboració i coordinació dels arxius insulars d'imatge i so. L'acord incideix en la necessitat de compartir línies de gestió i conservació dels fons i també vol sumar esforços en la divulgació d'aquest patrimoni documental.

L'acord obre vies de col·laboració i coordinació entre l'Arxiu del So i de la Imatge de Mallorca, l'Arxiu d'Imatge i So de Menorca, l'Arxiu d'Imatge i So d'Eivissa i l'Arxiu d'Imatge i So de Formentera. Tots aquests arxius audiovisuals foren creats entre final dels anys noranta i la primera dècada del segle XXI i nascuts amb la finalitat de preservar i difondre el patrimoni històric, en aquest cas el patrimoni documental en imatges i arxius sonors de cada una de les illes, documents que tenen un gran interès pel seu valor informatiu i cultural.

Així ho recull el conveni marc de col·laboració que avui han signat els quatre consellers de Cultura i Patrimoni i que recull, entre d'altres, la conveniència d'afavorir la coordinació dels arxius per **fomentar unes mateixes línies de gestió i conservació dels fons documentals**, al mateix temps que
s'afavoreix la divulgació d'aquest patrimoni
–propiciant la itinerància d'exposicions i cicles de cinema, l'intercanvi de documents fotogràfics, audiovisuals i sonors, així com la projecció exterior de les activitats que s'organitzen– i la
formació tècnica
per al personal dels quatre arxius d'imatge i so.

Per al vicepresident primer i conseller de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca, Francesc Miralles, aquest conveni "és una oportunitat que farà possible que col·laborem i participem tots plegats de diferents projectes culturals. Posarem en comú la feina tècnica que es fa en els diferents arxius però també podrem dur endavant projectes compartits". Un arxiu, afegeix Miralles, "és més que un espai on dipositam documents, en aquest cas sonors i d'imatge. Un arxiu també té vocació de preservar i divulgar el seu contingut. I en aquesta línia volem treballar".

David Ribas, conseller d'Educació, Patrimoni, Cultura, Esports i Joventut del Consell Insular d'Eivissa, afirma que es fa "una passa molt important per establir la coordinació i col·laboració entre els diferents consells insulars a través dels arxius de la imatge i el so, que ens permetrà establir convenis específics per elaborar exposicions i d'altres tipus d'activitats. Permetrà també que hi hagi una formació permanent entre els tècnics d'aquests organismes". Ribas també ha destacat "la porta oberta que deixa aquest conveni a la integració dels arxius dels diferents municipis. Dins una mateixa comunitat autònoma, el fet insular ens ha limitat moltes vegades malgrat la proximitat que tenim geogràfica, històrica i cultural. I aquests convenis de col·laboració permet que aquests llegats documentals d'imatge i so pugui ser compartit".

El projecte neix de l'acord dels quatre consells insulars, però cerca també la participació dels arxius d'imatge i so municipals, així com també d'altres arxius de documentació gràfica de cada una de les quatre illes per aprofundir en l'objectiu comú de tecnificar i millorar la conservació-preservació d'aquests fons, l'estudi i la divulgació dels diferents fons i llegats de cada illa.

Per a la vicepresidenta primera i consellera de Cultura, Educació i Patrimoni del Consell Insular de Formentera, Susana Labrador, l'acord "demostra la bona sintonia que hi ha tant a nivell polític com tècnic. Permet visibilitzar la importància que tenen els documents d'imatge i de so dins del patrimoni històric i cultural de qualsevol de les quatre illes. De vegades és difícil que la tasca que fan aquests arxius arribi a la gent del carrer i aquest conveni ens ajudarà. Som part de la mateixa comunitat, però al final som grans desconeguts entre nosaltres i el fet que a Formentera puguin arribar documents de l'arxiu de Mallorca o d'altres illes això ens acostarà".

Miquel Àngel Maria Ballester, conseller de Cultura i Educació del Consell Insular de Menorca, es felicita que els quatre consells culminin un projecte que va començar a caminar fa dos anys. "La comunicació entre els arxius tindrà uns beneficis immediats", assegura, "millorarem la gestió, compartirem recursos però el gran objectiu crec que és la difusió exterior i sobretot la circulació entre illes. No s'estima allò que no se coneix i cada illa es mira molt a ella mateixa. I aquesta col·laboració en l'àmbit de la imatge, que es pot digitalitzar fàcilment i permet compartir recursos a través de la xarxa permetrà un major coneixement entre illes".

L'Arxiu del So i de la Imatge de Mallorca (ASIM)

L'Arxiu del So i de la Imatge de Mallorca (ASIM) es va inaugurar l'11 de maig del 1999. La seva creació responia a la necessitat de disposar d'un centre que reunís el patrimoni audiovisual,

fotogràfic i sonor produït a Mallorca o relacionat amb l'illa de qualsevol època, temàtica, format o suport, i que fins aquell moment es trobava dispers. L'Arxiu depèn de la Secció d'Arxius i Patrimoni Documental del Departament de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca.

Durant aquests vint anys en què l'Arxiu ha desenvolupat la seva tasca ha anat reunint gran quantitat de fons i col·leccions. Podem dir que actualment conserva devers un centenar de fons fotogràfics i audiovisuals. Entre els fons fotogràfics destacaríem el **Fons Rul·lan**, amb devers 100.000 negatius, i que representa un testimoni fonamental per a la memòria visual dels mallorquins entre 1928 i 1981; el
Fons Weedon
, amb prop de 800 fotografies, documenta als anys 50 i 60, paisatges i gent de la serra de Tramuntana, amb un gran interès etnogràfic; altres fons importants serien el Fons Llabrés, amb 30.000 fotografies, i el
Fons Honold
, amb 20.000.

Recuperar la història del cinema fet a Mallorca és un dels objectius principals de l'Arxiu. Conservam així el cinema primitiu fet a Mallorca amb cintes cabdals com ***El secreto de la Pedriza*** , ***Flor de espino*** o ***El hombre de Baleares***
en còpies restaurades. S'ha anat també recollint aquells títols mítics filmats a Mallorca i l'enregistrament dels quals formava part de la memòria de vàries generacions:
Jack el Negro
,
Bahía de Palma
,
El verdugo
,
El mago
,
La mujer de paja
,
Un invierno en Mallorca
, etc., o els treballs de cineastes recents com
Toni Bestard
o
Lluís Casasayas
. Un altre vessant important ha estat fomentar el dipòsit del cinema familiar i amateur fet a Mallorca.

Podem destacar així els **Fons Bartomeu Morlà**, **Josep Cabrinetti**, **Nicolau Tous**, **Miquel Jordà** , etc. o els films d'un cineasta amateur com Gabriel Mayans. En resum, l'Arxiu conserva devers 500 bobines de pel·lícules en 35 mm i uns 16.000 enregistraments en cinta o DVD.

Els fons sonors de l'Arxiu estan constituïts per devers 2.700 enregistraments en CD, que recullen des de la tradició de Mallorca (**tonades de feina**), la història oral (**Fons Joan Miralles**), programes radiofònics (**el Fons Cope** amb 30 anys de programació), o el fet musical actual, amb tots els enregistraments que van arribant al mercat discogràfic.

La labor principal de l'Arxiu, a més de conservar el patrimoni, és difondre'l. En aquest sentit, l'Arxiu té serveis diversos: consulta en sala, reprografia, biblioteca auxiliar amb uns 5.000 llibres i fullets sobre cinema, televisió, fotografia i música, activitats de difusió com exposicions fotogràfiques (Josep Truyol, Fotografia a Mallorca, Gaspar Rul·lan, Juli Virenque, Bartomeu Ordinas, etc.), cicles de cinema dedicats a la Guerra Civil, l'exili, el cinema d'autor a Mallorca, l'Arxiduc Lluís Salvador, Juníper Serra, etc.; publicacions de catàlegs i col·leccions pròpies com el *Quaderns de l'Arxiu* dedicats a cinema i música.

L'Arxiu d'Imatge i So de Menorca (AISM)

L'Arxiu d'Imatge i So de Menorca és un servei del Consell Insular de Menorca destinat a la recuperació i custòdia del patrimoni documental en imatges i sons produïts o referits a Menorca. L'origen de l'AISM sorgeix de la necessitat inicial que Menorca pogués disposar d'un centre de referència en relació amb aquest tipus de documentació, que n'orientés la tasca en aspectes com ara la recerca i recuperació (la majoria de fons d'aquest tipus són fruit de l'activitat de particulars o entitats) així com en relació amb aspectes tècnics específics de tractament arxivístic per a aquest tipus de materials.

Tot això es va materialitzar amb l'obertura d'aquest Arxiu, el gener de 2006, coincidint amb la diada de Sant Antoni, que va passar a ocupar part de la l'antiga seu del CIM, Can Victori, i que, a partir d'ara, compartiria amb l'Institut Menorquí d'Estudis i altres serveis.

En els anys que l'AISM du obert al públic, el balanç de participació i l'acollida que ha tingut per la societat menorquina han estat força positius. L'AISM s'ha engruixit amb valuosos fons fotogràfics, sonors i filmogràfics (en aquest cas fruit de la incorporació del recull de pel·lícules que la Filmoteca de Menorca de la Fundació Rubió Tudurí– Andrómaco havia fet també de manera paral·lela) i ha duit a terme també activitats nombroses (exposicions, visites guiades, unitats didàctiques, publicació de llibres), destinades a donar a conèixer la importància de recuperar el patrimoni fotogràfic, sonor i audiovisual de l'illa i amb aquest la seva memòria, paisatge i societat.

Entre els fons que custodia l'Arxiu hi destaquen fons fotogràfics, de fotògrafs professionals i afeccionats, de finals del segle XIX i principis del XX, com Diego Monjo i Monjo (Col·lecció Cardona Goñalons), Salvador Almirall Codina o Antoni Roca Várez; d'estudis fotogràfics o premsa, com Fotos Ràdio d'Alaior o el setmanari *El Iris* de Ciutadella i de col·leccionistes i famílies com Maria Lluïsa Serra, Xavier Martín o Miquel Àngel Limón.

Els fons de la fonoteca se centren, sobretot, en gravacions d'actes i activitats, com els plens del Consell Insular de Menorca, les xerrades del Cercle Artístic de Ciutadella o d'alguns concerts d'orgue, entre d'altres.

La filmoteca està formada especialment per gravacions de caire personal i familiar, com les de la Fundació Rubio Tudurí-Andrómaco, documentals curts i petits dels concursos Don Bosco i Café Mirador, material de promoció turística de Foment de Turisme i altres gravacions d'activitats i llocs de la nostra illa.

L'Arxiu d'Imatge i So d'Eivissa (AISI)

L'Arxiu d'Imatge i So del Consell Insular d'Eivissa (AISI) va ser impulsat, segons el programa electoral del Pacte de Progrés, mandat 1999-2003, mentre Fanny Tur Riera era consellera de Cultura i Patrimoni a Eivissa i Formentera.

L'inici de recopilació de material va ser entre el 2000 i el 2001, amb el primer lot de fotografia antiga que es va adquirir: el de Narcís Puget Viñas, fotògraf més antic d'Eivissa. Prèviament, però, cap al 1997, el primer reporter gràfic que va tenir en plantilla el *Diario de Ibiza*, Josep Buil Mayral, va fer donació del seu lot de negatius, fotografies, postals i imatges al Consell Insular

d'Eivissa.

L'any 2002 es va fer la presentació pública de la creació de l'Arxiu d'Imatge i So Insular, i de seguida es va començar la tasca de recopilació de documentació gràfica i sonora antiga i actual referida a les Pitiüses. A partir de 2007, amb la reforma de l'Estatut d'Autonomia que va aprovar la creació del Consell Insular de Formentera, l'AISI es va circumscriure a Eivissa.

I el 2008 se'n va aprovar el Reglament de funcionament (BOIB, núm. 168, de 02/12/2008). El tema dels drets d'autor, drets de propietat intel·lectual, drets d'imatge... ha estat una preocupació constant de l'Arxiu, atès que la Llei d'arxius es refereix bàsicament a la documentació escrita. La signatura d'aquest conveni interinsular esdevé una eina important de col·laboració i d'intercanvi, per a la formació tècnica i l'especialització de les persones que hi treballen, així com també per a la col·laboració i l'intercanvi d'exposicions i activitats culturals específiques i, perquè no, també de fons arxivístics.

L'Arxiu d'Imatge i So d'Eivissa està constituït per: imatges fixes, imatges multimèdia, documents sonors, documents escrits antics, mapes normalment relacionats amb imatges d'Eivissa. I, des del primer moment, s'ha anat constituint un banc d'imatges o de fotografies actuals, especialment de natura, tradicions, festes, paisatges, personatges, esdeveniments i patrimoni històric, que quedaran per documentar l'època contemporània i que serveixen per donar servei a investigadors, estudiants universitaris i de grau, periodistes, historiadors... que ho sol·liciten per a les seues publicacions i/o estudis.

Pel que fa les adquisicions importants, és complicat destacar lots en detriment d'altres, perquè cada un té la seua importància, però podem parlar del lot Narcís Puget, pràcticament les fotografies més antigues i emblemàtiques, tot i que darrerament s'estan localitzant materials també molt interessants i antics. Destacam el lot de Cas Oorthuys de 1962, imatges en B/N, de gran qualitat. El lot de Beni Trutmann en B/N i en color, també de principis dels anys 60. I l'adquisició del lot de documentals de natura i etnogràfics de Josep Maria Bassols Terrés, conformat per devers 900 hores d'enregistraments.

Pel que fa a donacions, podem destacar, entre altres, primer la inaugural de Josep Buil Mayral, ja esmentat, un fons de devers 85.000 negatius dels anys 70 i 80, referits principalment a les notícies que aquells anys publicava el *Diario de Ibiza*. També tot el fons del Taller Estudi Hàbitat Pitiús (TEHP), que fa dos anys es va cedir a l'Arxiu d'Imatge i So d'Eivissa. Una altra institució gairebé centenària que també va donar els seus fons gràfics és el Foment de Turisme

d'Eivissa. I a més, fa dos anys, es va signar un conveni de col·laboració amb l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, per poder recuperar imatges de principis de segle XX d'Eivissa. En referència a les imatges dels anys 40, es disposa, mitjançant un acord de col·laboració, del fons fotogràfic de Pere Català i Roca. D'entre els anys 50 i 60 es disposa dels lots de José Torres Andiñá i de Josep Maria Subirà, aquest darrer també va donar un petit documental d'una processó a sant Miquel l'any 1959, que va ser mereixedor d'un premi. Així com tot el llegat recollit per l'Arxiu de Cultura Popular d'Eivissa que quan es va dissoldre va fer donació a l'AISI.

Pel que fa al tema de documentació sonora, podem destacar les entrevistes enregistrades a les Pitiüses per Parera i Fons i Crivillé, a principis dels anys 70. Així com la recuperació de gravacions antigues editades en vinils de 33, 45 i 75 revolucions, de temes bàsicament de cançó i música tradicional.

L'AISI centralitza també tot el tema de documentació gràfica de la institució—actes culturals, esportius, socials... així com els enregistraments multimèdia dels actes del Ple de la corporació.

Finalment, cal esmentar que darrerament hem recuperat, entre altres, la pel·lícula de ficció en B/N rodada a Eivissa el 1960, del director Peter Finch, titulada *Antonito*; i un petit documental familiar enregistrat a Eivissa, l'any 1927, de 8 minuts, de l'oftalmòleg català Francesc Bordàs i Salellas.

El gruix principal de la feina de l'Arxiu d'Imatge i So és, d'una banda, intentar donar resposta a les peticions múltiples de documents gràfics que es presenten, préstecs i autoritzacions. I, de l'altra, la tasca interminable d'inventariat, de classificació i de catalogació de la documentació gràfica que es custodia; la manipulació, la conservació, la preservació i, si escau, la restauració correctes d'aquesta; la contínua feina de digitalització i de conversió a suports nous i de darrera generació, per evitar els suports que van quedant obsolets; la programació i l'organització d'activitats de difusió i de divulgació dels fons; l'edició de petites monografies, de cicles de projeccions i la preparació d'exposicions temporals monogràfiques dels fons arxivístic.

En resum, i grosso modo, calculam que l'AISI té inventariats devers una vuitantena de col·leccions, que representen més de cent mil imatges, a part del fons multimèdia, el fons sonor i el fons documental.

L'Arxiu d'Imatge i So de Formentera (AISF)

L'Arxiu d'Imatge i So de Formentera (AISF) és una institució amb una funció clara de suport a la recerca i a la investigació. Els objectius són la localització, la recuperació, la protecció, la recerca, l'estudi i la difusió de documents d'imatge i sonors que constitueixen un valor com a part del patrimoni històric de Formentera, amb la finalitat de conservar-ne, engrandir-ne i difondre'n el patrimoni cultural.

El fons de l'AISF s'estructura en sis seccions: Fotografia i postals, Filmoteca general, Cartells i elements publicitaris, Documents sonors, Produccions i edicions de l'AISF i Biblioteca d'especialitat. Tot i la seua recent creació, l'any 2010, el centre neix amb la voluntat d'adquirir progressivament tots aquells fons audiovisuals i d'imatge relacionats amb l'illa, tant a través d'altres institucions com, de manera molt especial, a través de fons particulars.

L'any 2015, després d'un treball intern intens de catalogació de documents per part de personal especialitzat, el Consell de Formentera va obrir al públic l'Arxiu d'Imatge i So de Formentera, prioritzant les tasques de consulta i de donacions.

Finalment, el setembre de 2017 el Consell de Formentera va potenciar el servei d'informació i d'assessorament sobre els fons i les col·leccions d'imatge i so de l'illa. El servei també proporciona informació de referència sobre altres centres d'arxiu d'imatge i so que tenen documents relatius a Formentera, i ofereix assessorament sobre fons fotogràfics, sonors o audiovisuals de particulars, els quals s'hi poden adreçar per fer-hi consultes.

En aquell moment es va iniciar l'elaboració del Pla Director de l'Arxiu d'Imatge i So de Formentera, document que disposava les estratègies de treball per localitzar, recuperar, protegir, recercar, estudiar i difondre els documents d'imatge i so que conformaven el patrimoni documental de l'illa i que s'aprova el juliol de 2018.

Fons més destacats de l'AISF:
Fons Melba Levick: dipòsit per dos anys, de 300 diapositives, a l'espera d'un dipòsit definitiu. S'han adquirit prop de 80 còpies digitals, disponibles per a la consulta, i s'ha fet una exposició el juliol d'enguany.

Fons Rafael Bataller: s'han adquirit 750 imatges digitals, disponibles per a la consulta, 12 minuts en super-8 i 2 catàlegs.

Fons Pere Català i Roca: es troba en tramitació, prop de 80 imatges digitals disponibles per a la consulta. El 2015 es va fer una exposició i una publicació.

Fons Cartells del Patronat de Cultura (transferència interna), està digitalitzada una de les sèries amb imatges disponibles per a la consulta.

Fons Concurs Fotogràfic Beni Trutmann (transferència interna).

Fons Helga Sittl: s'ha adquirit, està pendent de signatura de conveni, imatges digitals disponibles.

Donació del documental *Camping no*, documents disponibles per a la consulta.